

УДК 351.84(477):364]:"364"](045)

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.2.7>

Ірина КАРПИЧ

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичина, вул. Садова, 28, м. Умань, Черкаська обл., Україна, 20300

ORCID: 0000-0001-5658-0081

Бібліографічний опис статті: Карпич, І. (2024). Державна політика України щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану. *Ввічливість. Humanitas*, 2, 44–50, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.2.7>

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті розглянуто питання щодо організації надання соціальних послуг особам, які опинилися у складних життєвих обставинах в умовах воєнного стану. Метою статті є висвітлення державної політики України щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану.

Методами дослідження є моніторинг, аналіз, систематизація, узагальнення та синтез.

Науковою новизною статті є те, що в роботі висвітлено сучасну державну політику України щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану та виокремлено пріоритетні напрямки соціальної політики у розвитку системи надання соціальних послуг.

Вважаємо, що організація надання соціальних послуг є важливою складовою реалізації соціальної політики країни на сучасному етапі.

Виокремлено основні напрями державної політики щодо надання соціальних послуг: визначення правових засад профілактики потрапляння осіб та/або сімей у складні життєві обставини, подолання або мінімізації негативних наслідків таких обставин; управління системою надання соціальних послуг; створення умов для формування та розвитку ринку соціальних послуг; розроблення та виконання державних та місцевих цільових програм; визначення переліку соціальних послуг; організація надання соціальних послуг; здійснення науково-методичного, інформаційного, кадрового забезпечення системи надання соціальних послуг; забезпечення дотримання державних стандартів соціальних послуг.

Встановлено, що виклики, які постали перед соціальною сферою потребують системних змін у розвитку системи соціальних послуг. Пріоритетними напрямками у розвитку системи надання соціальних послуг є: цифровізація соціальної сфери; робота над посиленням спроможностей громад та розвитку у них необхідних соціальних послуг. Реалізація поставлених завдань в країні відбувається шляхом запровадження окремих експериментальних проєктів у відібраних громадах.

Ключові слова: державна політика, політика, соціальні послуги, надання соціальних послуг, війна, воєнний стан.

Ірина KАРPYCH

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 28 Sadova str., Uman, Cherkasy region, Ukraine, 20300

ORCID: 0000-0001-5658-0081

To cite this article: Karpuch, I. (2024). Derzhavna polityka Ukrainy shchodo orhanizatsii nadannia sotsialnykh posluh v umovakh voiennoho stanu [The state policy of Ukraine regarding the organization of the provision of social services in the conditions of martial law]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 2, 44–50, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.2.7>

THE STATE POLICY OF UKRAINE REGARDING THE ORGANIZATION OF THE PROVISION OF SOCIAL SERVICES UNDER THE CONDITIONS OF THE STATE OF MARTIAL

The article deals with the organization of providing social services to persons who find themselves in difficult life circumstances under martial law. The purpose of the article is to highlight the state policy of Ukraine regarding the organization of the provision of social services under martial law.

Research methods are monitoring, analysis, systematization, generalization and synthesis.

The scientific novelty of the article is that the work highlights the modern state policy of Ukraine regarding the organization of social services provision in the conditions of martial law and highlights the priority directions of social policy in the development of the system of social services provision.

We believe that the organization of the provision of social services is an important component of the implementation of the country's social policy at the current stage.

The main directions of the state policy regarding the provision of social services are highlighted: determination of the legal basis for preventing individuals and/or families from falling into difficult life circumstances, overcoming or minimizing the negative consequences of such circumstances; management of the social services provision system; creation of conditions for the formation and development of the market of social services; development and implementation of state and local target programs; determination of the list of social services; organization of provision of social services; implementation of scientific and methodical, informational, personnel support of the system of providing social services; ensuring compliance with state standards of social services.

It was established that the challenges faced by the social sphere require systemic changes in the development of the social services system. The priority directions in the development of the system of providing social services are: digitalization of the social sphere; work on strengthening the capacities of communities and developing the social services they need. Implementation of the set tasks in the country takes place through the introduction of individual experimental projects in selected communities.

Key words: state policy, politics, social services, provision of social services, war, martial law.

Постановка проблеми. Сучасні несприятливі тенденції та проблеми в соціальній сфері, зокрема збройна агресія росії проти України спричинили значне збільшення кількості осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Сьогодні як ніколи все більше людей опинилися у ситуаціях, які потребують соціальної допомоги та підтримки. Одним із механізмів виведення людини із складних життєвих обставин є надання необхідних соціальних послуг. Враховуючи актуальність означеної проблеми є потреба у дослідженні питання щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Дослідженням означеного питання присвячені праці науковців, які розкривають різні аспекти проблеми: К. Кулі-Іванченко (реформування законодавства про надання соціальних послуг, 2023); О. Данилюк (організація соціальних послуг в умовах війни, 2023); Я. Павлович-Сенета (територіальні громади в умовах воєнного стану в Україні: адміністративно-правове забезпечення та особливості функціонування, 2022); І. Панов (забезпечення надання соціальних послуг в умовах воєнного часу, 2023).

Зокрема, К. Кулі-Іванченко здійснює детальний аналіз реформування законодавства про надання соціальних послуг шляхом соціального замовлення в контексті розбудови в Україні соціальної держави (Кулі-Іванченко К., 2023).

І. Панов розглядає питання вдосконалення законодавства у сфері надання соціальних

послуг в умовах воєнного стану, появі нових механізмів надання соціальних послуг, нових соціальних випадків та розширенню повноважень надавачів послуг (Панов І., 2023).

Незважаючи на наявність наукових праць з досліджуваної нами теми, які розкривають різні аспекти проблеми, проте, враховуючи складність та актуальність теми, є потреба у більш детальному вивченні даного питання.

Мета статті – висвітлити державну політику України щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація надання соціальних послуг є важливою складовою реалізації державної соціальної політики країни на сучасному етапі.

Законодавче забезпечення організації надання соціальних послуг в Україні ґрунтується на Конституції України, складається з Закону України «Про соціальні послуги», інших законів та нормативно-правових актів, що регулюють відносини у системі надання соціальних послуг, та міжнародних договорів України з питань надання соціальних послуг, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (Закон України «Про соціальні послуги», 2019).

Останніми роками були зроблені певні кроки щодо запровадження системної реформи у сфері надання соціальних послуг. Реформування сфери соціального захисту загалом, а також сфери надання соціальних послуг зокрема, триває з часу здобуття незалежності України.

У 2003 році був прийнятий Закон України «Про соціальні послуги», який визначав основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг особам, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги. Тобто метою даного Закону було лише подолання складних життєвих обставин (*Закон України «Про соціальні послуги», 2003*).

І вже 2019 року був прийнятий новий Закон України «Про соціальні послуги», який визначає основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг, які спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків, особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах. Тобто законодавчо було визнано, що соціальні послуги спрямовані на профілактику, подолання або мінімізація складних життєвих обставин (*Закон України «Про соціальні послуги», 2019*).

Варто зауважити, що відповідно до нового Закону було додано і ще одну категорію осіб, які належать до отримувачів соціальних послуг, такими отримувачами стали вразливі групи населення, до яких відносяться особи та/або сім'ї, що мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників (особи з інвалідністю; люди похилого віку, одинокі, маломобільні; внутрішньо переміщені особи (ВПО); сім'ї/особи, які мають статус малозабезпечених та одиноких; опікунські родини) (*Закон України «Про соціальні послуги», 2019*).

У Законі України «Про соціальні послуги» (2019) поняття «Складні життєві обставини» трактується у такому значення – обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самотійно. Такими обставинами можна розглядати як втрата роботи, втрата дому чи інша шкода, яка завдана пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією тощо (*Закон України «Про соціальні послуги», 2019*).

Відтепер, згідно статтею 1 зазначеного Закону, звернутися щодо отримання соціальних послуг може не лише потребуюча особа,

а й особа, яка представляє інтереси цієї людини (*Закон України «Про соціальні послуги», 2019*).

Зазначеним Законом визначено 18 базових послуг, що можуть надаватися на рівні громади. Важливо нагадати, що не всі особи мають право на безкоштовне отримання соціальних послуг. Для цього проводиться попередній аналіз та враховуються різні фактори, такі як рівень доходу, наявність рідних або близьких тощо (*Закон України «Про соціальні послуги», 2019*).

Серед основних напрямів державної політики у сфері надання соціальних послуг можна назвати такі: визначення правових засад профілактики потрапляння осіб/сімей у складні життєві обставини, подолання або мінімізації негативних наслідків таких обставин; управління системою надання соціальних послуг; створення умов для формування та розвитку ринку соціальних послуг; розроблення та виконання державних та місцевих цільових програм; визначення переліку соціальних послуг; організація надання соціальних послуг; здійснення науково-методичного, інформаційного, кадрового забезпечення системи надання соціальних послуг; забезпечення дотримання державних стандартів соціальних послуг (*Павлович-Сенета Я., 2022*).

Відповідно до Постанови КМУ від 01.06.2020 р. № 587 затверджено Порядок організації надання соціальних послуг. Перелік соціальних послуг, їхній короткий опис та строки надання, а також перелік категорій отримувачів цих послуг визначається Класифікатором соціальних послуг (Постанова КМУ від 23.06.2020 р. № 429), який містить 43 соціальні послуги.

У статті 17 Закону України «Про соціальні послуги» (2019) зазначається, що надання соціальних послуг повинно організовуватися відповідно до затверджених Міністерством соціальної політики державних стандартів. Загальні положення щодо встановлення державних стандартів передбачені Законом України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії». Наразі існує 29 таких державних стандартів – тобто не для всіх соціальних послуг, що є у Класифікаторі.

Згідно чинного законодавства відповідальність за процес оцінювання, планування та надання соціальних послуг покладається на органи місцевого самоврядування.

Проте, у зв'язку введенням воєнного стану в країні, система та процедура надання соціальних послуг потребувала змін. Так, 14 квітня 2022 року Парламент вніс зміни до Закону України «Про соціальні послуги» щодо надання соціальних послуг у разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану (*Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України*).

Зокрема ці зміни стосувалися того, що обласні, Київська міська, державні (військові) адміністрації отримали право визначати особливості порядку організації надання соціальних послуг на місцевому рівні, тобто органам державної влади надано право керуватись не тільки постановою Кабміну від 01.06.2020 № 587 (*Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України*).

Законом України «Про соціальні послуги» визначено, що у разі оголошення надзвичайного або воєнного стану для невідкладного надання соціальних послуг органи соціального захисту населення можуть надати право надавачам соціальних послуг державної/комунальної власності самостійно приймати рішення про надання послуг екстрено (кризово) особам/сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією (*Закон України «Про соціальні послуги», 2019*).

Тобто, мається на увазі, що органи місцевого самоврядування можуть надавати право комунальній установі, яка займається організацією надання соціальних послуг надавати соціальні послуги за спрощеною процедурою екстрено/кризово, зокрема послуги почали надаватися без рішення органу соціального захисту та без ведення випадку і безоплатно (*Закон України «Про соціальні послуги», 2019*).

Зазначимо, що екстрено/кризові послуги це ті послуги, які надаються невідкладно, тобто протягом доби у зв'язку з обставинами, що загрожують життю та/або здоров'ю людини.

Відповідно до зазначеного Закону визначено перелік послуг, які можуть надаватися екстрено/кризово, а саме: консультування, надання притулку, догляд вдома, підтримане проживання, короткотермінове проживання, натуральна допомога, транспортні послуги,

представництво інтересів, інформування тощо (*Закон України «Про соціальні послуги», 2019*).

Необхідно звернути увагу на той факт, що особа, яка потрапила у складні життєві обставини саме через війну, то вона буде отримувати усі ці послуги безкоштовно.

Нагадаємо, що за класичною процедурою організація надання соціальних послуг передбачає ведення випадку за певними етапами: аналіз заяви/звернення про надання соціальних послуг, повідомлення про осіб/сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах або в ситуаціях, що загрожують життю чи здоров'ю особи; оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах; прийняття рішення про надання соціальних послуг з урахуванням індивідуальних потреб особи/сім'ї; розроблення індивідуального плану надання соціальних послуг; укладення договору про надання соціальних послуг; виконання договору про надання соціальних послуг та індивідуального плану надання соціальних послуг; здійснення моніторингу надання соціальних послуг та оцінки їх якості (*Закон України «Про соціальні послуги», 2019*).

Проте, якщо послуга надається екстрено/кризово процедура ведення випадку не застосовується. В цьому випадку важливо наголосити на важливості налагодження взаємозв'язку між органами місцевого самоврядування та надавачами послуг – щоб органи державної влади знали, хто, кому і що надає (*Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України*).

На сьогодні система надання соціальних послуг все ще перебуває у стані реформування, фундаментом якого став уже згаданий Закон України «Про соціальні послуги» (2019). За останні роки було підготовлено низку важливих нормативних актів, зокрема було розроблено та затверджено Класифікатор соціальних послуг, розроблена певна кількість державних стандартів надання соціальних послуг тощо (*Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України*).

Наразі пріоритетним напрямом у сфері надання соціальних послуг є цифровізація соціальної сфери. Так, 11 вересня 2023 р. з метою створення єдиної електронної системи, електронної персональної картки людини з її соціальною історією, задля швидшого та ефективнішого розуміння потреб особи у соціальних

послугах, в Україні стартувало бета-тестування системи кейс-менеджменту для сфери соціальних послуг. Воно відбулося одразу у Вінницькій, Дніпропетровській, Полтавській та Черкаській областях (*Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України*).

Виклики для соціальної сфери, які зумовлені війною потребують системних змін у розвитку системи соціальних послуг. Важливими напрямками соціальної політики у розвитку системи надання соціальних послуг є робота над посиленням спроможностей громад та розвитку у них необхідних соціальних послуг.

Реалізація поставлених завдань відбувається шляхом запровадження окремих експериментальних проєктів у відібраних громадах. Зокрема експериментального проєкту щодо запровадження комплексної соціальної послуги формування життєстійкості; експериментального проєкту щодо участі соціального працівника в мультидисциплінарних реабілітаційних командах; експериментального проєкту щодо програми соціального відновлення для військовослужбовців, військовослужбовиць та їхніх родин; експериментального проєкту щодо навчання соціальних працівників при територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки; експериментального проєкту щодо забезпечення соціального супроводу військових та їхніх сімей у військових частинах ЗСУ; експериментального проєкту щодо надання адміністративних послуг ветеранам і ветеранкам за принципом «єдиного вікна» (*Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України*).

Важливого значення для ефективної організації надання соціальних послуг на сьогодні є перетворення установ у комунальні некомерційні підприємства.

Так, міністерка соціальної політики Оксана Жолнович вважає, що система соціальної підтримки набагато ефективніша, коли послуга закуповується і коли є конкуренція, тому наголосила на важливості відходити від формату утримання установ та на необхідності установам перетворюватися у комунальні некомерційні підприємства (*Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України*).

Під час роботи панельної дискусії (Форум розвитку громадянського суспільства від ІСАР Єднання Мінсоцполітики), яка була присвячена

питанням партнерства держави, бізнесу та громадського сектору, міністерка соціальної політики Оксана Жолнович зазначила, що «Соціальна політика і громадська діяльність має одну мету – підтримати людину. У світі величезну кількість соціальних послуг надає громадський сектор. Ми також до цього рухаємося» (*Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України*).

Держава закуповує соціальні послуги в неурядових організаціях – саме з таким слоганом на Форумі (метою якого було налагодження взаємодії між Міністерством і неурядовими організаціями та з метою залучення останніх у ролі надавачів соціальних послуг в обидва пілотні проєкти) було презентовано 2 експериментальні проєкти:

1. Надання комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості. Суть проєкту – у системній психосоціальній підтримці осіб, сімей та груп осіб, які належать до вразливих груп населення, або перебувають у складних життєвих обставинах.

2. Послуга супроводу військовослужбовців та членів їхніх сімей у військових частинах (підрозділах) ЗСУ. Ключова мета цього проєкту – допомогти військовим у цивільних питаннях (*Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України*).

Крім того, варто згадати і про інші проєкти, які на сьогодні реалізуються. Так, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 березня 2023 року №248 Міністерством соціальної політики України запроваджено державний експериментальний проєкт надання соціальних послуг особам похилого віку, особам з інвалідністю з числа внутрішньо переміщених осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, з метою розширення мережі надавачів соціальних послуг та забезпечення надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам з найбільш вразливих категорій громадян, а саме з числа осіб з інвалідністю, осіб похилого віку (*Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України*).

У межах даного проєкту можна отримати соціальні послуги у двох санаторіях, які належать до сфери Міністерства соціальної політики – в Державному некомерційному підприємстві «Миргородський санаторій «Слава» та Державному некомерційному підприємстві

«Трускавецький санаторії «Батьківщина» (*Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України*).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, сьогодні система організації надання соціальних послуг в Україні зазнає значних змін, зокрема зміни викликані війною. Сучасна система надання соціальних послуг це правова основа, принципи, способи і форми надання соціальних послуг, сукупність суб'єктів, що взаємодіють на всіх

етапах організації надання соціальних послуг особам, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Гуманне ставлення до осіб, які опинилися в складних життєвих обставинах, розуміння та індивідуальний підхід до потреб кожного клієнта стало підґрунтям до формування принципу адресності у соціальній роботі, що дає можливість ефективно надавати потребуєчій особі необхідні соціальні послуги, врахувавши правильне використання державних коштів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Данилюк О. І. Організація соціальних послуг в умовах війни. *Науковий погляд: економіка та управління*, 2023. № 1 (81). С. 150–155.
2. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» (2000 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text>.
3. Закон України «Про соціальні послуги» (2003 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15#Text>.
4. Закон України «Про соціальні послуги» (2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.
5. Кулі-Іванченко К. Реформування законодавства про надання соціальних послуг шляхом соціального замовлення в контексті розбудови в Україні соціальної держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право, 2023. Том 1 № 75. С. 110–114.
6. Сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/>.
7. Наказ Міністерства соціальної політики України від 23.06.2020 р. №429 «Про затвердження Класифікатора соціальних послуг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#n8>.
8. Павлович-Сенета Я. П. Територіальні громади в умовах воєнного стану в Україні: адміністративно-правове забезпечення та особливості функціонування. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. ДВНЗ «УжНУ» – Ужгород, 2022. №4. С. 209–214.
9. Панов І. В. Забезпечення надання соціальних послуг в умовах воєнного часу. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*, 2023. №2 (46). С. 203–214.
10. Постанова КМУ від 01.06.2020 р. № 587 «Про організацію надання соціальних послуг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text>.

REFERENCES:

1. Danylyuk, O. (2023). Orhanizatsiya sotsial'nykh posluh v umovakh viyny [Organization of social services in war conditions]. *Naukovyy pohlyad: ekonomika ta upravlinnya – Scientific view: economics and management*, 1 (18), 150–155 [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy «Pro derzhavni sotsial'ni standarty ta derzhavni sotsial'ni harantiyi» [Law of Ukraine «On State Social Standards and State Social Guarantees»] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text> [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrayiny «Pro sotsial'ni posluhy» [Law of Ukraine «On Social Services»] (n.d.). (2003). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15#Text> [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrayiny «Pro sotsial'ni posluhy» (2019) [Law of Ukraine «On Social Services»] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> [in Ukrainian].
5. Kuli-Ivanchenko, K. (2023). Reformuvannya zakonodavstva pro nadannya sotsial'nykh posluh shlyakhom sotsial'noho zamovlennya v konteksti rozbudovy v Ukrayini sotsial'noyi derzhavy [Reforming the legislation on the provision of social services through social ordering in the context of building a social state in Ukraine]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 75, 110–114 [in Ukrainian].
6. Sayt Ministerstva sotsial'noyi polityky Ukrayiny [Website of the Ministry of Social Policy of Ukraine]. msp.gov.ua. Retrieved from <https://www.msp.gov.ua/> [in Ukrainian].
7. Nakaz Ministerstva sotsial'noyi polityky Ukrayiny vid 23.06.2020 r. №429 «Pro zatverdzhennya Klasyfikatora sotsial'nykh posluh» [Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine dated June 23, 2020 No. 429 «On approval of the Classifier of social services»]. Retrieved from. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#n8> [in Ukrainian].

8. Pavlovych-Seneta, YA. (2022). Terytorial'ni hromady v umovakh voyennoho stanu v Ukrayini: administratyvno-pravove zabezpechennya ta osoblyvosti funktsionuvannya [Territorial communities in the conditions of martial law in Ukraine: administrative and legal support and peculiarities of functioning]. *Analitychne-porivnyal'ne pravoznavstvo – Analytical and comparative jurisprudence*, 4, 209–214 [in Ukrainian].

9. Panov, I. (2023). Zabezpechennya nadannya sotsial'nykh posluh v umovakh voyennoho chasu [Ensuring the provision of social services in wartime conditions]. *Aktual'ni problemy prava: teoriya i praktyka – Actual problems of law: theory and practice*, 2 (46), 203–214 [in Ukrainian].

10. Postanova KМУ vid 01.06.2020 r. № 587 «Pro orhanizatsiyu nadannya sotsial'nykh posluh» [Resolution of the CMU of June 1, 2020 No. 587 «On the Organization of the Provision of Social Services»]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].